

Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2016

Päälöydökset

- Kunnan liikuntapaikoilla sekä lasten ja nuorten että aikuisten harjoitusvuorot ovat maksullisia yhä useammassa kunnassa.
- Liikuntaa varhaiskasvatukseen ja koulupäivään lisäävät toimenpiteet ovat käytössä aiempaa yleisemmin.
- Liikunta-aktiivisuustietojen raportoinnissa on vielä kehitettävää.
- Poikkihallinnolliset työryhmät, jotka käsittelevät liikunnan edistämistä, ovat yleistyneet.

Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden seuranta aiempaa yleisempää, mutta tietojen raportoinnissa edelleen kehitettävää

Liikuntakysymykset näkyvät yhä useammin kuntastrategiassa. Terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan koordinointi ja liikunnan edistämistä käsittelevät poikkihallinnolliset työryhmät ovat kunnissa yleistyneet. Varhaiskasvatuksen ja koulupäivän liikuntaa lisäävät toimet ovat yleistyneet. Liikuntaneuvonnan ja liikkumisryhmien järjestäminen on erittäin yleistä. Kuntalaisten erilaiset osallistumis- ja vaikuttamistavat liikuntapaikkojen ja -palvelujen kehittämiseen ovat käytössä useissa kunnissa.

Myönteisestä kehityssuunnasta huolimatta liikunnan edistämisestä löytyy myös kehittämiskohteita. Näyttää siltä, että liikuntavuorot ovat liikunta- ja urheiluseuroille maksullisia yhä useammassa kunnassa. Säännöllisesti kokoontuvat liikuntaseurojen ja yhdistysten sekä kunnan yhteiset asiantuntijaelimet ovat edelleen suhteellisen harvinaisia.

Kunnan toiminta kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden edistämiseksi ja liikunnan edellytysten luomiseksi (liikuntalaki 390/2015) on kehittynyt myönteisesti kuuden vuoden tarkastelujaksolla. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta seurataan säännöllisesti vähintään kahden vuoden välein kahdessa kunnassa kolmesta. Myös työikäisten sekä ikääntyneiden liikunta-aktiivisuuden seuranta on yleistynyt. Sen sijaan eri-ikäisten liikunta-aktiivisuustietojen esittely luottamushenkilöille on ennallaan, eikä yhteenvedon esittäminen kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta kuntien hyvinvointikertomuksissa ole yleistynyt.

Terveiden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAviisarissa (www.teaviisari.fi) olevat kuntakohtaiset tiedot tukevat liikunnan edistämistyön suunnittelua ja kehittämistä. Ne myös mahdollistavat laajojen käyttäjäryhmien liikunnan edistämisen suunnitelmallisen arvioinnin tarjoten samalla vertailutietoa muista kunnista ja alueista.

Pia Hakamäki

Erikoissuunnittelija, THL
0295247403
pia.hakamaki@thl.fi

Päivi Aalto-Nevalainen

Kulttuuriasiainneuvos, OKM

Hanna Koskinen

Tutkija, THL

Vesa Saaristo

Asiantuntija, THL

Kirsi Wiss

Asiantuntija, THL

Timo Ståhl

Johtava asiantuntija, THL

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Taustaa

Liikuntalain (390/2015) tavoitteena on edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa. Kunnan peruspalveluissa korostetaan liikuntapalvelujen saatavuutta sekä terveyttä ja hyvinvointia lisäävän liikunnan järjestämistä kaikille. Tehtävien toteuttaminen edellyttää kunnassa eri toimialojen tiivistä yhteistyötä sekä paikallisen että alueellisen yhteistyön kehittämistä. Kunnan toimintaympäristöissä tavoitetaan laajasti eri-ikäiset ja eri sosioekonomisiin ryhmiin kuuluvat kuntalaiset. Laajojen väestöryhmien tavoittaminen tapahtuu erityisesti varhaiskasvatuksen yksiköiden, koulujen, liikuntaolosuhteiden ja myös sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden kautta (ks. STM 2013). Laissa säädetään lisäksi kunnan vastuusta kuulla asukkaitaan liikuntaa koskeissa päätöksissä sekä arvioida asukkaidensa liikunta-aktiivisuutta. Terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan asema on uudessa liikuntalaissa vahva.

Tässä katsauksessa tarkastellaan kuntien toimenpiteitä ja resursseja liikunnan edistämiseksi. Tiedot kerättiin keväällä 2016, jolloin ne toimitti 271 (91 %) kuntaa. Tiedonkeruussa kerätään tietoja terveydenedistämisen (TEA) viitekehyksen (sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus, muut ydintoiminnot) mukaisesti (Ståhl & Rimpelä 2010). Tulokset ovat kunta- ja aluekohtaisesti tarkasteltavissa avoimessa ja maksuttomassa TEAvisari-verkkopalvelussa (www.teaviisari.fi) ja kysymyskohtaisesti perustaulukoissa (www.teaviisari.fi/liikunta).

Kokonaisuudessaan liikunnan edistämisen on kehittynyt kunnissa myönteisesti

Kokonaistulos kuvaa kuntien panostusta liikunnan edistämiseen 2010–2016. Tulosten mukaan positiivista kehitystä on tapahtunut (taulukko 1). Tarkempi TEA-viitekehyksen tarkastelu osoittaa, että keskeisimmät vahvuudet olivat kuntien liikunnan edistämisen johtamisessa, osallisuudessa ja liikunnan edistämisen ydintoiminnoissa. Liikunnan edistämisen johtaminen kuvaa mm. organisointia, vastuun määrittelyä ja toimeenpanoa. Osallisuudessa tarkastellaan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia liikuntapalveluiden kehittämiseen. Liikunnan edistämisen ydintoiminnot ovat toimialakohtaisesti määritettäviä liikunnan edistämisen toimintoja, jotka jokaisessa kunnassa tulisi toteuttaa esim. liikuntaneuvonta ja -ryhmät.

Taulukko 1. Liikunnan edistämisen kehitys (pisteet*) vuosina 2010–2016.

Liikunta, koko maa	2010	2012	2014	2016**
Kokonaistulos	59	66	68	71
Sitoutuminen	47	53	54	57
Johtaminen	59	74	77	83
Seuranta ja tarveanalyysi	50	69	65	53
Voimavarat	67	68	65	66
Osallisuus	59	63	74	91
Muut ydintoiminnot	74	72	71	76

*Pisteet 0–100. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja laadun mukaista.

**Tiedot päivitetty (1.12.2016).

Liikunnan edistäminen kuvattu aiempaa useammin kuntastrategiassa

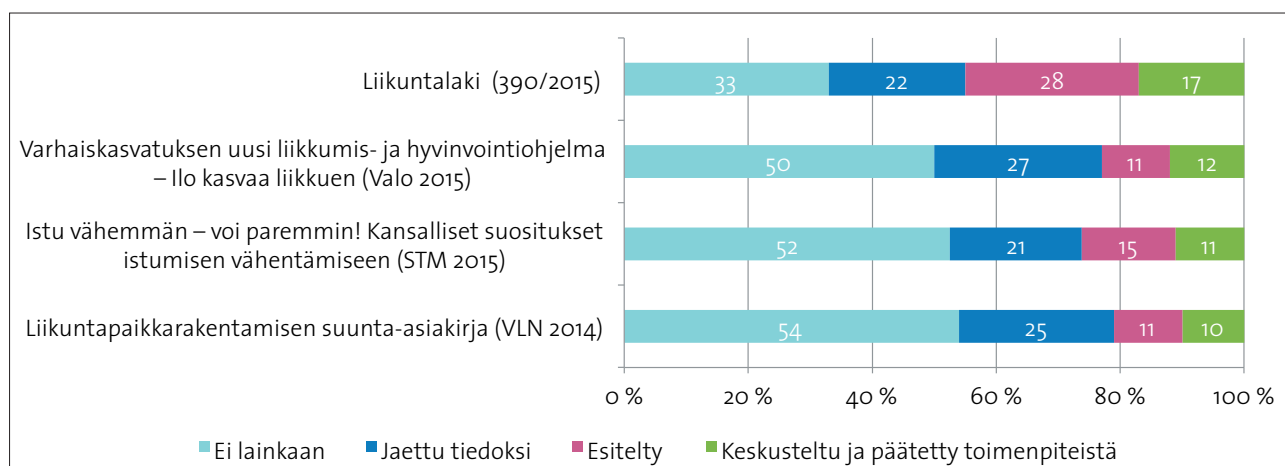
Liikunnan edistäminen osana kuntien strategista suunnittelua on yleistynyt. Valtaosa kuntastrategioista (73 %) nostaa esiin liikuntakysymykset. Kaksi vuotta aiemmin vastaava osuus oli 63 prosenttia.

Kunnan hyvinvointipolitiikkaa määrittävissä laajoissa hyvinvointikertomuksissa kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden kuvausten yleisyys oli pysynyt käytännössä ennallaan kahden vuoden takaiseen (46 %) verrattuna. Myöskään liikun-tasuunnitelmat tai kehittämisohjelmat eivät olleet yleistyneet verrattuna kahden vuoden takaiseen tilanteeseen. Vuonna 2016 joka toisessa kunnassa (49 %) oli tehty liikuntasuunnitelma tai kehittämisohjelma.

Kansallinen informaatio-ohjaus ei tavoita liikunnan edistämisen viranhaltijoita

Joka kuudennen kunnan (17 %) liikunnan edistämisestä vastaavassa työryhmässä esim. johtoryhmässä oli keskusteltu ja päätetty toimenpiteistä liikuntalain (390/2015) perusteella (kuvio 1). Yli puolessa (50–54 %) kunnista kysytyjä uusia kansallisia ohjelmia tai suosituksia ei ollut käsitelty lainkaan.

Kuvio 1. Liikuntalain, kansallisten ohjelmien ja suositusten käsittely liikunnasta vastaavissa johtoryhmissä kuluneella valtuustokaudella, kuntien prosenttiosuudet.

Poikkihallinnollinen työ sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan koordinointi yleistyneet

Noin kolmannes (36 %) ilmoitti, että kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä liikunnan edistämisestä vastaavan toimialan vetämänä. Jonkin muun toimialan vetämänä poikkihallinnollinen työryhmä, esimerkiksi hyvinvointiryhmä, oli hieman yli puolessa kunnista (52 %). Poikkihallinnolliset työryhmät olivat yleistyneet kuuden vuoden aikana.

Valtaosassa (74 %) kunnista oli sovittu, mikä hallintokunta koordinoi terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa. Koordinointi oli 61 prosentissa kuntia kunnan liikuntatoimen vastuulla. Perusterveydenhuolto koordinoi terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa vain kolmessa prosentissa ja jokin muu taho 10 prosentissa kaikista kunnista. Joka viidennessä (20 %) kunnassa koordinaatiokysymystä ei ole ratkaistu.

Osallistuminen lautakuntapäätösten vaikutusten ennakkoarviointiin vähäistä

Reilu kolmasosa (38 %) kunnista raportoi liikuntatoimen asiantuntijoiden osallistuneen lautakuntapäätösten vaikutusten ennakkoarviointiin (EVA). Viidesosa kunnista (22 %) ilmoitti tehneensä vaikutusten ennakkoarviointia palveluverkoston, esimerkiksi kouluverkon, suunnittelussa. Yleisimmin (44 %) vaikutusten ennakkoarviointi oli liittynyt liikuntaolosuhteiden kehittämiseen.

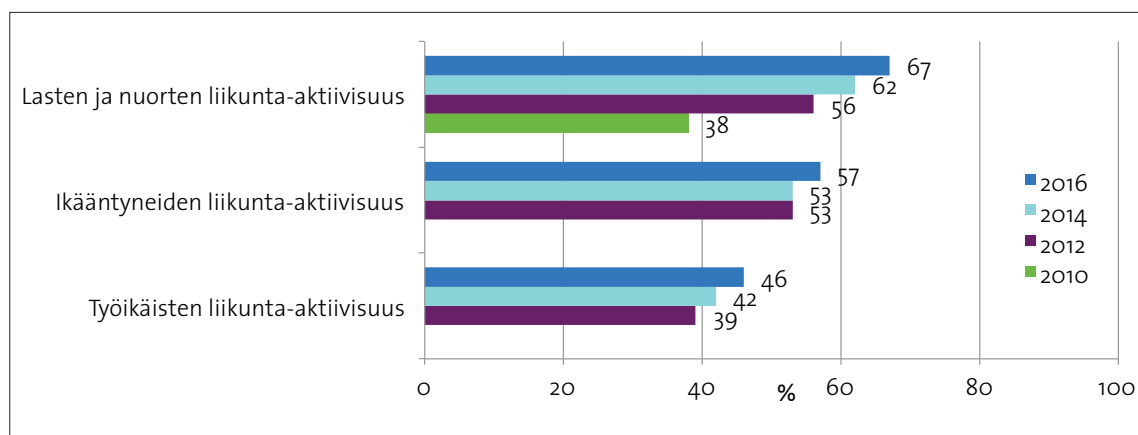
Osallistuminen kaavoitusprosesseihin vaihtelevaa

Liikunnan tai ulkoilun edistämisestä vastaavat viranhaltijat olivat osallistuneet eri tavoin käynnissä oleviin kaavoitusprosesseihin. Suurin osa (81 %) oli kertonut liikunnan ja ulkoilun olosuhteisiin liittyvistä aloitteista/tavoitteista kaavoittajalle, liikennesuunnittelijalle tai tekniselle johtajalle. Huomattavasti harvemmin (48 %) viranhaltijat olivat osallistuneet kaavoitukseen liittyvään tavoitekeskusteluun, yleisötilaisuuteen, työpajaan tai muuhun tapaamiseen. Vain alle kolmasosa (30 %) ilmoitti laatineensa kirjallisen lausunnon liikunnan ja ulkoilun olosuhteiden huomioimisesta kaavoitusprosessissa.

Liikunta-aktiivisuuden säännöllinen seuranta yleistynyt

Eri-ikäryhmien liikunta-aktiivisuuden seuranta on yleistynyt (kuvio 2). Erityisesti lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden seurannassa oli myönteistä kehitystä vuodesta 2010. Yli puolet (52 %) kunnista seurasi lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta vuosittain tai jatkuvasti liikunnasta vastaavalla toimialalla. Joka neljäs (25 %) kunta ilmoitti seuraavansa lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta myös sukupuolittain. Kunnista 35 prosenttia raportoi lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuustiedoista myös vuosittaisen yhteenvedon esim. hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa.

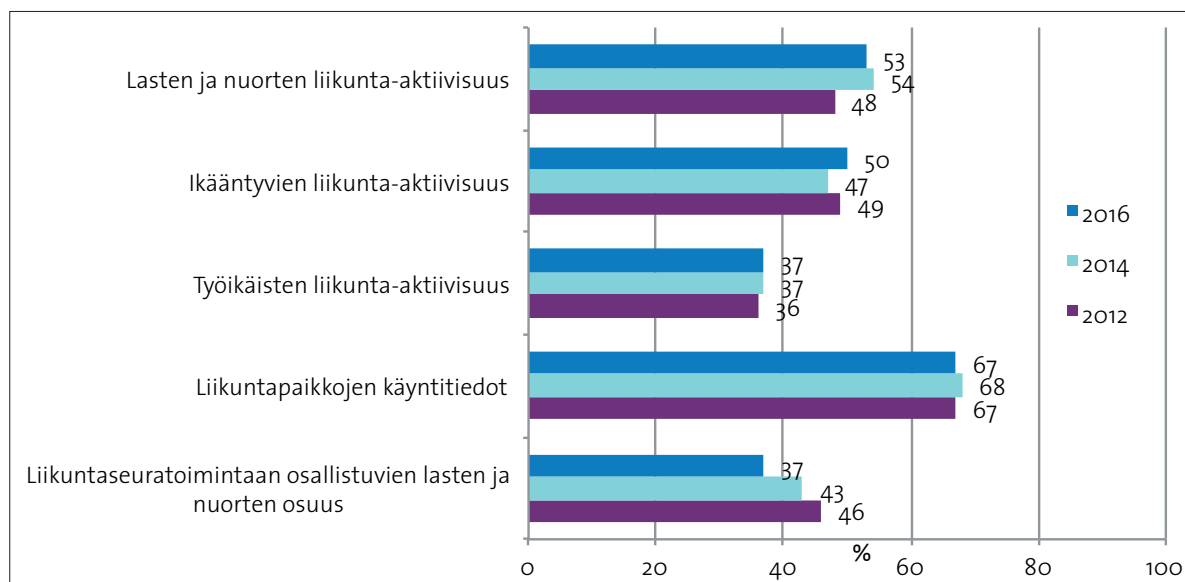
Kuvio 2. Liikunta-aktiivisuuden seuranta vähintään kahden vuoden välein vuosina 2010–2016, kuntien prosenttiosuudet.

Liikunta-aktiivisuuden esittely luottamushenkilöille ennallean

Eri-ikäisten asukkaiden liikunta-aktiivisuustietojen esittelyssä luottamushenkilöhallinnolle ei ole tapahtunut muutoksia (kuvio 3). Noin puolessa kunnista luottamushenkilöille oli esitelty lasten, nuorten (53 %) tai ikääntyneiden (50 %) liikunta-aktiivisuutta. Reilu kolmannes (37 %) kunnista ilmoitti, että työikäisten liikunta-aktiivisuutta oli esitelty vuoden 2015 aikana. Yleisin esitelty asia oli vuonna 2016 edelleen liikuntapaikkojen käyntitiedot (67 %). Lasten ja nuorten seuratoimintaan osallistumisen suhteellisen osuuden esittely (37 %) oli harvinaisempaa kuin aiemmin.

Kuvio 3. Liikunta-aktiivisuuden ja muiden liikuntaan liittyvien tietojen esittely luottamushenkilöille vuosina 2012–2016, kuntien prosenttiosuudet.

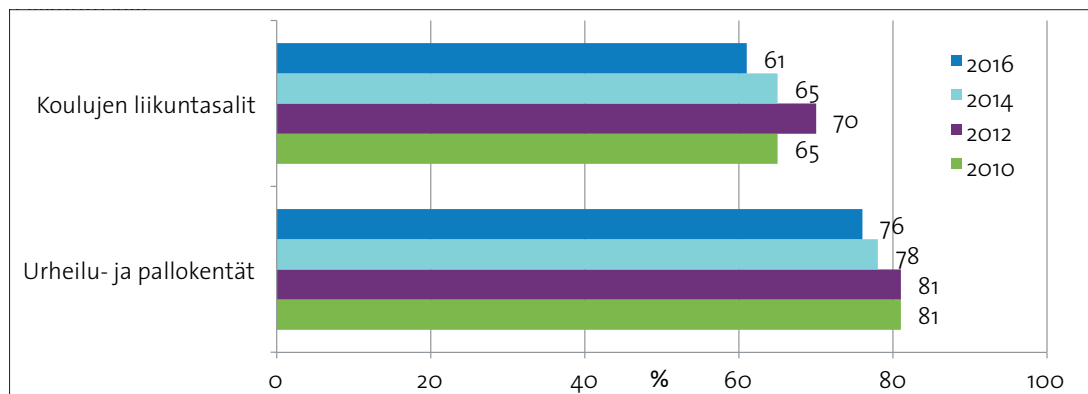
Sukupuolten tasa-arvon näkökulma suunnittelussa ja seurannassa harvinaista

Kunnissa, joissa liikuntasuunnitelma tai kehittämisohjelma oli laadittu, joka kolmannessa (38 %) oli huomioitu sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuustietoja seurattiin sukupuolittain joka neljännessä (25 %) kunnassa. Hieman harvinaisempaa oli ikääntyneiden (20 %) ja työikäisten (17 %) liikunta-aktiivisuuden seuranta sukupuolittain.

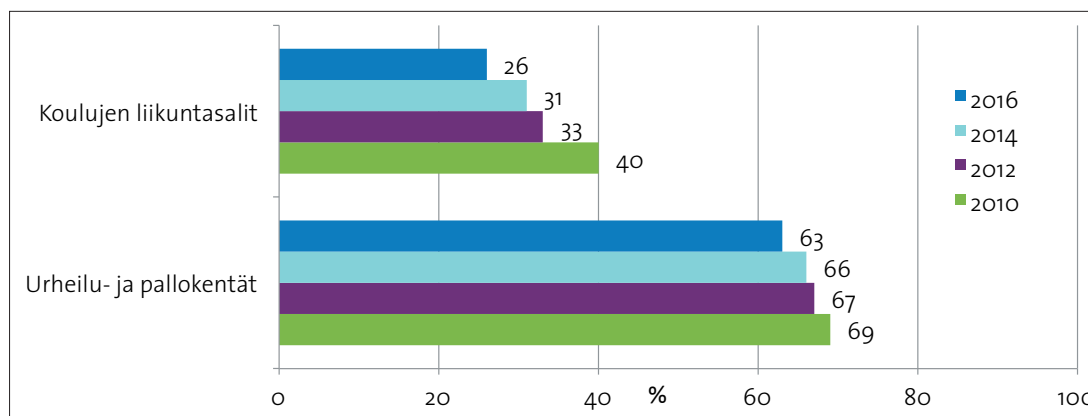
Liikuntavuorojen maksuttomuus on vähenemässä

Maksupolitiikka vaihtelee kunnan eri liikuntapaikoilla. Aiempaa harvemmassa kunnassa lasten ja nuorten harjoitusvuorot ovat liikunta- ja urheiluseuroille täysin maksuttomia (kuvio 4). Vuonna 2016 kunnista 61 prosenttia ilmoitti, että koulujen liikuntasalit ovat maksutta seuratoiminnan käytössä. Vastaava luku kahta vuotta aiemmin oli 65 prosenttia. Aikuisten vuoroissa harjoitusvuorojen maksuttomuus toteutui harvemmin kuin lasten vuoroissa. Myös aikuisten harjoitusvuoromaksut olivat yleistyneet (kuvio 5).

Kuvio 4. Lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2010–2016, kuntien prosenttiosuudet.

Kuvio 5. Aikuisten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2010–2016, kuntien prosenttiosuudet.

Liikuntaryhmät ja liikuntaneuvonta

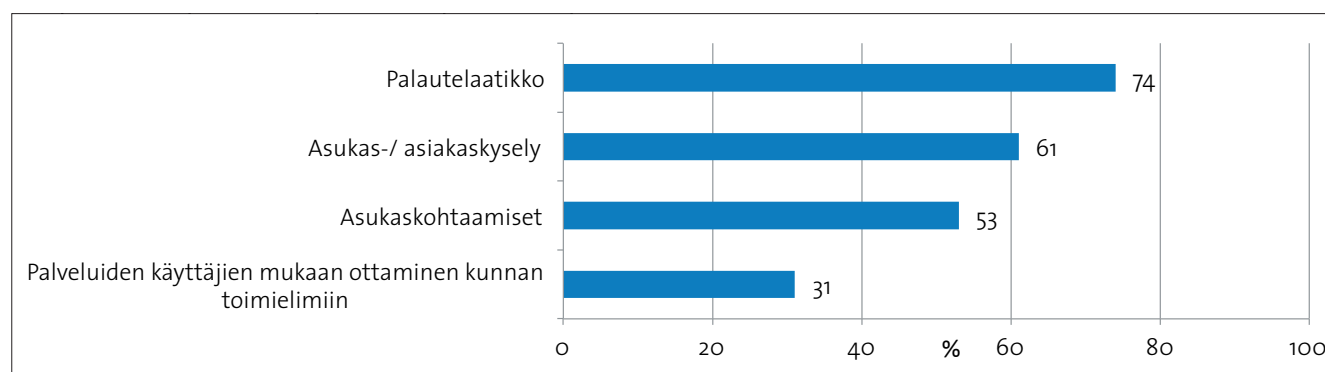
Liikkumisryhmiä eri kohderyhmille oli tarjolla laajasti. Lähes neljässä kunnassa viidestä (78 %) oli liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille. Lähes joka kunnassa (96 %) oli järjestetty liikkumisryhmiä erityisesti ikääntyneille. Vähiten liikkumisryhmiä järjestettiin maahanmuuttajille (29 %), opiskelun ulkopuolella oleville nuorille (48 %) ja työttömille (50 %).

Lähes kaksi kuntaa kolmesta (60 %) ilmoitti järjestävänsä liikuntaneuvontaa, joka määriteltiin yksilöön kohdistuvaksi terveyden edistämiseksi erityisesti terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta riittämättömästi liikkuville. Se on vaiheittain etenevä ja tavoitteellinen prosessi, joka sisältää tarvittaessa useampia tapaamisia ja/tai yhteydenottoja ammattilaisen ja asiakkaan kesken. (Tuunanen ym. 2016.) Liikuntaneuvonnan järjestäminen liittyi kunnan kokoon, eli mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä useammin neuvontaa järjestettiin. Niistä kunnista, joissa liikuntaneuvontaa järjestettiin, 73 prosenttia ilmoitti sosiaali- ja terveystalouden ohjaavan asiakkaita neuvontaan ja 76 prosenttia ilmoitti asiakkaita ohjattavan organisoidun liikunnan pariin.

Asukkaiden osallistumiskeinoja ja vaikutusmahdollisuuksia liikuntapalveluiden kehittämisessä hyödynnettiin vaihtelevasti

Asukkaat olivat osallistuneet liikuntapalveluiden kehittämiseen kahdessa kunnassa kolmesta (67 %) vuonna 2014–2015. Asukas-/asiakaskyselyt ja palautelaatikko olivat yleisimmin (61–74 %) käytettyjä osallistumis- ja vaikuttamistapoja vuosina 2014–2015 liikuntapalveluiden kehittämisessä (kuva 6). Harvinaisinta oli palvelujen käyttäjien mukaan ottaminen kunnan toimielimiin (31 %).

Kuvio 6. Asukkaiden vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuudet liikuntapalveluiden kehittämiseen vuonna 2016, kuntien prosenttiosuudet.

Varhaiskasvatuksen ja koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet yleistyneet

Lasten liikunnallisuutta edistävät toimintatavat oli kirjattu 85 prosentissa kunnista kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lähes yhtä yleistä oli varhaiskasvatuksen liikuntaolosuhteiden kehittäminen (83 %). Hieman harvemmin (76 %) kunnissa oli järjestetty täydennyskoulutusta liikkumisen ja hyvinvoinnin yhteyksistä varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Vastaava luku kahta vuotta aiemmin oli 70 prosenttia. Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet olivat myös peruskouluissa yleistyneet (THL. Tilastokatsaus 2/2016).

LISÄTIETOJA

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2015. THL. Tilastokatsaus 2/2016. 11.05.2016.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201605111637>

Liikuntalaki 390/2015

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2014:4.

Istu vähemmän – voi paremmin! Kansalliset suositukset istumisen vähentämiseen. STM 2015.

Muutosta liikkeellä! Linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. STM julkaisu 2013:10.

Perustaulukot tuloksista maakuntien aluejaon ja tilastokeskuksen kuntaryhmitelmän mukaisesti.

www.teaviisari.fi/liikunta.

Ståhl T, & Rimpelä M. 2010. Väestön terveyden edistäminen kunnan tehtävänä. Teoksessa Ståhl T & Rimpelä A.

(toim.) Terveyden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena. THL Teema 9/2010.

TEAvisari. www.teaviisari.fi.

Tuunanen K, Puurunen A, Malvela M & Kivimäki S. 2016. Laatua liikuntaneuvontaan. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu 313. Kunnossa kaiken ikää -ohjelma/LIKES-tutkimuskeskus.

Varhaiskasvatuksen uusi liikkumis- ja hyvinvointiohjelma – Ilo kasvaa liikkuen. Valo 2015.

LAATUSELOSTE

Tilastotietojen relevanssi

Terveystietojen edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAviisari on kehitetty yhteistyössä Terveystietojen ja hyvinvoinnin laitoksen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Vertailutietojärjestelmä tekee näkyväksi kuntien tekemän työn asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi seitsemällä eri toimialalla. Liikunnasta vastaavan toimialan lisäksi palvelussa on vertailutiedot terveydenedistämisen, sosiaalisen (TEA) perusterveydenhuollossa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ikäntyneiden palveluissa ja kuntien strategisissa johtamisissa.

Terveystietojen ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) keräämä liikunnan edistäminen kunnissa -aineisto sisältää tietoja kuntien toiminnasta kuntalaisten liikunnan edistämiseksi ja liikunnan edellytysten luomiseksi. Tiedot liittyvät kuntien toimintaan laajojen väestöryhmien liikunnan edistämiseksi. Tietojen käytetään mm. liikuntalain (390/2015) ja valtakunnallisen terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan 2020 linjausten (STM 2013) seurannassa sekä Valtion liikuntaneuvoston toteuttamassa arviointityössä.

Tietojen avulla kunnat ja alueet voivat vertailla liikunnan edistämistoimintansa tilannetta koko maahan tai toisiin kuntiin. Tiedot on tarkoitettu kuntien ja kaupunkien viranomaisille sekä kansallisille ja alueellisille viranomaisille, sekä suunnittelijoille ja tutkijoille.

Liikunnan edistäminen kunnissa -kokonaisuus jakaantuu kuuteen eri ulottuvuuteen eli sitoutumiseen, johtamiseen, seurantaan ja tarveanalyysiin, liikunnan edistämisen voimavaroihin, osallisuuteen ja muihin ydintoimintoihin.

- Sitoutuminen kuvaa strategiatasolla kunnan sitoutumista liikunnan edistämiseen esim. teeman näkyvyys erilaisissa asiakirjoissa sekä kansallisten ohjelmien hyödyntämistä.
- Johtaminen kuvaa liikunnan edistämisen organisointia, vastuun määrittelyä ja toimeenpanoa.
- Seuranta ja tarveanalyysi kuvaa liikunnan edistämiseen vaikuttavien tekijöiden seurantaa ja tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä raportointia johto/työryhmälle ja luottamushenkilöille.
- Voimavarat kuvaa liikunnan edistämisen resursointia esim. harjoitusvuoromaksujen subventointia liikuntapaikoilla ja liikunnan suunnittelun ja hallinnon henkilöstömitoitusta.
- Osallisuus kuvaa asukkaiden mahdollisuutta osallistua liikuntaympäristön ja liikuntapalvelujen kehittämiseen ja arviointiin.
- Muut ydintoiminnot ovat toimialakohtaisesti määritettäviä liikunnan edistämisen ydintoimintoja, jotka jokaisessa kunnassa tulisi toteuttaa.

Tilasto kerätään parillisina vuosina ja tiedot on kerätty vuodesta 2010 alkaen. Tiedonkeruu tehdään yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastualueen, Suomen Kuntaliiton ja Valtion liikuntaneuvoston kanssa. Tiedonkeruun valmistelussa asiantuntijatyöryhmä käy läpi edellisen tiedonkeruun sisällöt ja uudelleen arvioi sekä pisteyttää yksittäiset kysymykset. Lisäksi kunnista saadut palautteet ja uudet sisältöehdotukset huomioidaan valmistelussa. Työryhmässä on useita kuntien edustajia.

Menetelmäkuvaus

THL kokoaa Liikunnan edistäminen kunnissa -kokonaisuuteen tarvittavat tiedot eri tietolähteistä. Yhteensä laajojen väestöryhmien liikunnan edistämisen indikaattoreita on 101 kappaletta, joista 82 kerätään suoraan kuntien ja kuntayhtymien liikunnan edistämisestä vastaavilta viranhaltijoilta Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruun avulla. Lisäksi tietoja poimitaan suomalaisten liikuntapaikkojen tietopankista eli LIPAS-järjestelmästä (Liikuntapaikkojen lukumäärät, <http://www.liikuntapaikat.fi/lipas>), Tilastokeskuksesta (kevyen liikenteen väylät, liikunnan ja ulkoilun kustannukset, <http://www.stat.fi/til/ktt/index.html>) Peruspalvelujen arviointiaineistosta (<http://www.patio.fi>) ja THL:n Terveystietojen ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa 2015 -tiedonkeruusta (Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet, <http://www.teaviisari.fi/perusopetus>).

Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu kuntien liikunnan edistämistä vastaaville viranhaltijoille tehdään parillisina vuosina huhtikuusta alkaen. Viranhaltija kokoaa tiedonkeruulomakkeella kysytyt tiedot ensin paperilomakkeelle ja tallentaa sitten sähköiselle verkkolomakkeelle. Tietojen toimittamisesta muistutetaan kerran postitse ja kahdesti sähköpostilla. Tarvittaessa vastaamattomiin kuntiin ollaan yhteydessä puhelimitse.

THL suosittaa, että lomakkeen tiedot käsitellään kunnan liikunnan edistämisestä vastaavassa työryhmässä tai johtoryhmässä vastaamisen yhteydessä. Tiedonkeruun alkamisesta informoidaan myös kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä koordinoivia yhdyshenkilöitä, asiantuntijoita, suunnittelijoita tms.

Tiedot kuvaavat kunnan liikunnan edistämisen kuutta ulottuvuutta eli sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus ja muut ydintoiminnot. Ulottuvuuskohtaiset pistemäärät on saatu pisteyttämällä kunnan toimintaa kuvaavat tosiasialuonteiset tiedot suhteessa lainsäädäntöön, suosituksiin ja hyviin käytäntöihin. Kokonaispistemäärä on ulottuvuuksia kuvaavien pistemäärien keskiarvo. Indikaattorit on pisteytetty asteikolla 0–100. Pistemäärä kuvaa, miten hyvin liikunnan edistäminen toteutuu kunnassa. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja hyvän laadun mukaista.

Esimerkki kysymyksen pisteytyksestä:

Kysymys 15. Seurataanko liikunnan edistämisestä vastaavalla toimialalla säännöllisesti seuraavia asioita? Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta

Ei seurata	(0 pistettä)
Valtuustokausittain	(50 pistettä)
Kahden vuoden välein	(100 pistettä)
Vuosittain tai jatkuvasti	(100 pistettä)

Alueiden pistemäärä on kuntakohtaisten tietojen väestömäärällä painotettu keskiarvo.

Tietojen kattavuus

Vuonna 2016 tietojen kattavuus oli 271 kuntaa (91 % kaikista Manner-Suomen kunnista). Vastausaktiivisuus oli korkein Etelä-Suomen kunnissa (95 %) ja matalin Lounais-Suomessa (84 %). Kunnan koko oli yhteydessä vastausaktiivisuuteen: kaikki yli 50 000 asukkaan kaupungit ja 88 prosenttia 10 000–19 999 asukkaan kunnista toimitti tietonsa. Vastanneet kunnat kattoivat 97 prosenttia koko maan väestöstä.

Lomakkeella kerättiin 82 kunnan liikunnan edistämistä kuvaavaa yksittäistä tietoa. Tiedot olivat sellaisia, jotka jokaisen kunnan olisi ollut mahdollista toimittaa tiedonkeruuta varten. Kattavia vastauksia oli 29 kappaletta. Alle 5 prosenttia puuttuvia tietoja oli 50 prosentissa vastauksista. Puuttuvien tietojen lukumäärä oli yhteydessä tilastolliseen kuntaryhmytykseen siten, että maaseutumaisten kuntien vastauksissa puuttuvia tietoja oli keskimäärin enemmän kuin kaupunkimaisten. Vastaava yhteys oli havaittavissa kunnan väestöpohjan osalta. Etelä-Suomen kuntien vastauksista puuttui keskimääräistä vähemmän tietoja. Ahvenanmaa ei vuonna 2016 ollut mukana tiedonkeruussa.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Vuonna 2016 suoraan kunnista tai kuntayhtymistä kerättävät tiedot kokosi pääosin yksittäinen johtava viran- tai toimenhaltija (40 %). Aluehallintovirastojen alueiden välillä ei ollut suuria eroja vastauksen kokoamisessa. Ohje on, että liikunnasta vastaavan viranhaltijan tulisi koota tiedot yhteistyössä kunnan liikunnan edistämisestä vastaavan työryhmän kanssa. Yli 20 000 asukkaan kunnissa tiedonkeruuseen vastattiin pieniä kuntia yleisemmin joko työryhmän toimesta tai viranhaltijoiden yhteistyönä.

Vuonna 2014 aineiston laadun ja luotettavuuden kehittämiseksi yhteensä viiden kysymyksen vastaukset tarkistettiin ja käytiin läpi systemaattisesti. Tarkastukseen valittiin harkinnanvaraisesti keskeisiä kysymyksiä eri ulottuvuuksista. Valittujen kysymysten vastaukset tarkistettiin käymällä läpi kuntien asiakirjoja ja katsomalla löytyykö niistä kysytty tieto. Asiakirjoja etsittiin kuntien kotisivuilta ja jos asiakirjaa ei löytynyt, kuntiin oltiin yhteydessä sähköpostilla tai puhelimitse. Jos asiakirjasta ei löytynyt etsittyä asiaa, tarkistettiin asiakirja uudelleen sekä sen jälkeen vielä pyydettiin kunnalta varmistusta siitä, että on tarkistettu oikea asiakirja, eikä ole tehty tarkistusvirhettä. Tällä pyrittiin varmistamaan myös tarkastelun luotettavuus pienentämällä tarkistusvirheen mahdollisuutta sekä antamaan kunnan yhdyshenkilölle mahdollisuus tarkentaa ilmoittamaansa tietoa.

Tarkastettuja asiakirjoja oli yhteensä 584 ja niistä korjattavia tietoja oli 40. Korjattavaa oli yhteensä 33 kunnan tiedoissa. Luotettavuuden kannalta oleellista on, että virheellisten tietojen toimittaminen ei ollut systemaattista. Yhden virheellisen tiedon oli antanut 23 kuntaa ja kaksi virheellistä tietoa seitsemän kuntaa. Kun aineistossa oli vuonna 2014 yhteensä 102 indikaattoria, kunnan liikunnan edistämisaktiivisuutta kuvaavan tunnusluvun voidaan katsoa kuvaavan varsin luotettavasti kunnan tilannetta.

Kuntien liikunnan hallinnon ja suunnittelun ammattihenkilöiden lukumäärään tehtiin loogisuustarkistus siten, että jos kunnan ilmoittama työpanos ylitti yhden henkilötyövuoden sataa asukasta kohden, tieto muutettiin puuttuvaksi. Loogisuustarkistuksen perusteella yhtään tietoa ei ollut tarvetta muuttaa vuonna 2016.

Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tiedot liikunnan edistämisestä kerätään parillisten vuosien huhtikuussa ja kysymyskohtaiset perusjakaumat julkaistaan perustaulukoissa kyseisen vuoden syyskuussa kuntakoon, tilastollisen kuntaryhmitäytteen, aluehallintoviraston alueen ja maakunnan mukaan.

Kuntakohtaiset tiedot raportoidaan pisteytettyinä loka-/marraskuussa yhdessä perusterveydenhuollon TEA-tietojen kanssa TEAviisarissa. TEAviisarissa tiedot esitetään valmiiksi analysoituina yhteenvedoina ja toiminnan suunnittelun, johtamisen ja arvioinnin kannalta hyödyllisinä visuaalisina kuvioina. TEAviisari näyttää kokonaiskuvan sekä auttaa tunnistamaan kunnan toiminnan keskeiset vahvuudet ja kehittämistarpeet.

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Tiedot julkaistaan THL:n ylläpitämässä palvelussa, osoitteessa www.teaviisari.fi ja perustaulukot osoitteessa <http://www.teaviisari.fi/liikunta>. Tilastotietoja voi poimia myös Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetistä osoitteesta <http://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku?g=470>. Sotkanetissä on mahdollista tarkastella vain kokonaispisteitä. Ulottuvuussittain ja yksittäisten indikaattoreiden tasolla tiedot ovat saatavilla TEAviisarista. Tiedot raportoidaan voimassa olevalla kuntajaolla. THL:n tilastokatsauksessa julkaistaan päätulokset.

Tilastojen vertailukelpoisuus

Liikunnan edistäminen kunnissa -aineisto on kerätty kahden vuoden välein vuosina 2010–2016. Tietosisältöön on kehitetty uusia indikaattoreita ja myös tehty pieniä muutoksia. Keskeinen tietosisältö, yhteensä 33 indikaattoria on pysynyt samana. Vuonna 2016 indikaattoreita oli yhteensä 101, joista 57 oli käytössä myös vuonna 2014.

Selvitys yleisemmällä tasolla; muutokset ulottuvuuksiin eivät ole olennaisella tavalla muuttuneet. Yksittäiset indikaattorit joissa muutoksia vuonna 2016 esim. asiakirjat vaihtuneet (sitoutuminen), liikunta-aktiivisuuden seuranta sukupuolittain lisätty (seuranta ja tarveanalyysi) ja kysymysten uudelleen muotoilu (osallisuus).

Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Tilasto sisältää kattavasti koko maan tiedot liikunnan edistämisestä (91 % kunnista). Vuosina 2010–2014 kuntien kattavuus on ollut 68–79 prosenttia.

Vuoden 2016 erityiskysymykset

Muutoksena aiempiin vuosiin Ahvenanmaa ei ollut enää mukana.

Seuraavat kunnat eivät toimittaneet tietoja:

Askola, Hirvensalmi, Honkajoki, Kankaanpää, Kannus, Kittilä, Korsnäs, Kustavi, Laitila, Lapua, Lumijoki, Mustasaari, Oripää, Pedersören kunta, Perho, Pornainen, Savonlinna, Siikajoki, Siuntio, Taivalkoski, Tervo, Vehmaa, Vimpeli ja Ylitornio